

УДК 340.12

МОЙСІЄНКО Василь Миколайович,
кандидат історичних наук, професор,
перший проректор Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького,
e-mail: moyseenko@ukr.net

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТА КОЛЕКТИВНИХ ПРАВ У ЛІБЕРАЛЬНІЙ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІЙ ДУМЦІ

Стаття присвячена ліберальній інтерпретації сутності та механізму забезпечення індивідуальних і колективних прав. Автором доведено, що в основі класичного ліберального підходу до визначення сутності прав людини лежить ідея індивідуальної свободи та визнання права на самовизначення базовим правом особи, яке не може бути ані порушене, ані обмежене державою. Теоретиками лібералізму було усвідомлено, що, забезпечуючи інтереси кожного індивіда і підпорядковуючи себе принципу пріоритету прав людини, держава може порушувати права спільноти в цілому, а намагання захистити права спільноти може призвести до обмеження прав окремої особи. На думку автора, права спільноти виявляються тісно пов'язаними з системою прав людини, оскільки як при дослідженні суб'єктивних прав, так і при характеристиці прав спільноти, маємо справу з людиною, яка в одному випадку розглядається у своїй індивідуальній іпостасі, а в іншому – в суспільній. Автором обґрунтовується положення про пріоритетність прав і свобод людини і громадянина над правами і свободами спільноти та їх гармонійність в процесі реалізації.

***Ключові слова:** права і свободи людини і громадянина, покоління прав людини, ліберальна філософсько-правова думка, механізм забезпечення прав людини, державна влада.*

Постановка проблеми. Комплексний характер реформ, які сьогодні відбуваються в Україні, зумовлює необхідність проведення науково-теоретичних досліджень, пов'язаних з формуванням політико-правових інститутів, системною розробкою механізму забезпечення прав людини в Україні в контексті реалізації таких конституційно визначених орієнтирів державного і суспільного розвитку, як правова, демократична та соціальна держава. Актуальність дослідження проблематики прав людини співзвучна, з тими завданнями, які повинна вирішувати держава для забезпечення цих прав, з конкретними напрямками державної діяльності, спрямованої на гарантування як індивідуальних, так і колективних прав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики прав і свобод людини в Україні, а також питань, що пов'язані з їх нормативним забезпеченням, передбачає розгляд широкого кола джерел, які пов'язані не лише безпосередньо з тематикою забезпечення прав людини в Україні, а й стосуються висвітлення змісту самого поняття прав людини, питань їх класифікації, конституційних гарантій забезпечення прав людини в Україні, специфіки тих процесів, які пов'язані зі становленням України як демократичної, правової та соціальної держави. У цьому сенсі можна говорити про наявність цілого ряду змістовних досліджень, авторами яких виступили такі вітчизняні фахівці, як: В. Авер'янов, М. Антонович, О. Батанов, Р. Гринюк, Ю. Грошевой, М. Гуренко, А. Заєць, Р. Калюжний, М. Козюбра, А. Колодій, Г. Мурашин, О. Петришин, П. Рабінович, С. Римаренко, О. Скрипнюк, В. Сухонос, В. Темченко, С. Тимченко, Ю. Тодика, О. Тодика, В. Федоренко, О. Фрицький, В. Шаповал, Ю. Шемшученко, О. Ющик та ін.

Проте, незважаючи на достатньо велику кількість робіт, присвячених правам та свободам людини і громадянина, слід звернути увагу на те, що механізм забезпечення індивідуальних і колективних прав у інтерпретації представників ліберальної

політичної думки не набув належного висвітлення у вітчизняній науці, що й зумовило вибір теми наукової розвідки.

Метою статті є аналіз ліберальних науково-теоретичних підходів до визначення прав людини, їх системи, а також механізму забезпечення індивідуальних і колективних прав людини.

Виклад основного матеріалу. Говорячи про механізм забезпечення прав і свобод людини та громадянина, як він поступово формувався у процесі розвитку політико-правової думки, маємо зазначити, що на сьогодні ми зустрічаємося з проблемами тлумачення поняття «система прав людини». Слід зазначити, що теорія «поколінь прав людини» [1, с. 61-64] передбачає застосування доволі специфічної моделі, яка, відтворюючи своєрідну піраміду, надбудовує над нею все нові й нові рівні. Багато в чому така інтерпретація системи забезпечення прав людини була зумовлена суто історичними обставинами, пов'язаними із розвитком тих суспільних відносин, які, власне, й фіксувались у правах людини, як гарантованих можливостях її самореалізації в різних сферах, а також задоволення тих чи інших її інтересів.

Зазначена система складається з інституційного, правового, організаційного та ресурсного забезпечення. Сталий зв'язок цих елементів створює взаємодіюче середовище забезпечення прав і свобод [2].

Тобто, ми повинні йти не просто шляхом перерахування забезпечення тих одиничних прав, які цю систему утворюють, а й намагатись висвітлити зв'язок між цією системою в цілому та суміжними з нею системами, які впливають на розвиток правових відносин, на процес суспільних змін.

Слід відмітити, що дедалі частіше ми стаємо свідками дискусій, які ведуться навколо такої проблеми, як співвідношення понять «забезпечення прав людини» та «забезпечення прав спільноти» в контексті функціонування та розвитку сучасної правової, демократичної держави [3, с. 207].

Але, як засвідчує історія розвитку теорії забезпечення прав людини, навіть орієнтація на реалізацію ідеалу правової держави не розв'язує всіх тих проблем, які постають в ході забезпечення прав людини. По суті, мова йде про те, що поряд з такою категорією, як «система забезпечення прав людини», має бути розглянуто ще одну – «система забезпечення прав спільноти». Більше того, говорячи про аналіз поняття «права спільноти», йдеться саме про необхідний крок у конституюванні та реконструкції теоретичного змісту поняття системи забезпечення прав людини.

Слід зазначити, що в багатьох випадках між цими двома видами прав не виникає суперечності, оскільки генеза прав спільноти як історично, так і логічно відбувається саме на основі ствердження невід'ємних прав людини (недарма права спільноти або ж колективні права) часто позначаються поняттям «третього покоління прав» [1, с. 63], яке логічно надбудовується над першими двома поколіннями прав людини. Більше того, будь-яке право, що ми приписуємо спільноті, фактично є органічним розвитком того чи іншого права людини (наприклад, право на захист індивідуальних прав органічно трансформується в право захисту колективних прав).

На нашу думку, поняття «спільнота» не слід ототожнювати з поняттям «держави». Втім, говорячи про «забезпечення прав спільноти», мається на увазі дещо інше. Адже ці права виникають не як результат протиставлення двох різних суб'єктів правовідносин (держави та індивіда), а як результат факту об'єктивного сполучення воль окремих індивідів, які утворюють суспільство. В цьому значенні права спільноти можуть бути розглянуті як права суспільства, або – права народу в цілому.

Відомо, що для класичної ліберальної правової теорії саме поняття «права спільноти» є доволі суперечливим, оскільки на рівні спільноти існують лише індивідуальні права (тобто ми завжди маємо справу з правом як внормованою

свободою особи [4, с. 10]), а сама спільнота постає у формі математичної сукупності окремих індивідів. Недарма в своїй відомій праці «Принципи політики» Б. Констант писав: «Сувереном виступає сукупність громадян в тому сенсі, що жоден індивід, жодна група, жодна асоціація, яка об'єднує частину громадян, не може присвоїти собі суверенітет, якщо він їй не делегується. Однак з цього не випливає, що спільнота громадян, або ж ті, хто від її імені наділені суверенітетом, можуть суверенно розпоряджатись приватним існуванням індивідів. Навпаки, є сфера людського існування, яка, в силу власної необхідності, індивідуальна і незалежна і яка по праву залишається поза сферою будь-якої соціальної компетенції» [5, с. 28].

Нагадаємо, що в основі класичного ліберального підходу до визначення сутності прав людини (від Г. Гроція до В. Гумбольдта) лежить ідея індивідуальної свободи та визнання права на самовизначення (за умови якщо це «самовизначення» не входить у суперечку і не заперечує подібне право інших індивідів) базовим правом особи, яке не може бути ані порушене, ані обмежене державою. Втім, ще в класичну ліберальну добу було усвідомлено, що, забезпечуючи інтереси кожного індивіда і підпорядковуючи себе принципу пріоритету прав людини, держава може порушувати права спільноти в цілому, а намагання захистити права спільноти може призвести до обмеження прав окремої особи.

В цьому контексті варто згадати класичну працю відомого французького мислителя А. де Токвіля «Про демократію в Америці», який, аналізуючи тенденції політичного і правового розвитку цієї країни, вперше наочно продемонстрував ті загрози, які можуть виникати на теренах зіткнення індивідуальних прав та інтересів спільноти. Зокрема, пишучи про т. зв. «всевладдя більшості» [6, с. 205], він попереджав, що тут справа полягає не просто в банальному зіткненні прав та інтересів більшості та інтересів меншості (прав окремих індивідів), а в тому, в який спосіб можна досягати забезпечення і захисту прав спільноти з правами окремих її членів. До речі, на значимість цих ідей А. де Токвіля абсолютно чітко вказав К. Лефор [7, с. 211]. Також зараз було б варто навести тезу С. Елкіна, який писав, що в основі ліберального тлумачення права лежить базова дистанція між сферами «публічного» та «приватного». Причому, згідно з класичним лібералізмом, беззаперечний пріоритет має бути віддано правам людини саме як індивіда, а не людини як члена спільноти [8, с. 186].

Практично всі без винятку дослідники погоджуються з тим, що одним з вирішальних принципів демократії і демократичної держави є правління більшості при врахуванні інтересів меншості. Однак навіть це суттєве уточнення щодо прав меншості все ж залишає проблему, яка постає, якщо ми застосуємо замість понять «більшість» і «меншість» такі терміни, як «права людини» та «права спільноти». З точки зору класичного лібералізму, ця колізія вирішується за правилом безумовної відмови будь-якій спільноті (будь-якій більшості, навіть якщо ця більшість асоціюється з усім суспільством) обмежувати будь-які права індивіда, особливо якщо йдеться про такі права, які ми відносимо до групи особистих прав. Але на рубежі ХХ-ХХІ ст. стало очевидним, що зміна суспільно-політичних реалій призвела до того, що в разі застосування цього класичного правила стає принципово неможливим забезпечити захист прав спільноти, убезпечити цю спільноту.

До того ж не можна забувати про те, що в законодавстві багатьох країн існують інститути, які прямо передбачають можливість правомірного обмеження прав окремих індивідів. Йдеться навіть не про такі класичні винятки з правил, як надзвичайний або військовий стан, а про інші правові інститути, які відносяться саме до взаємовідносин між особистими правами та інтересами і суспільними правами та інтересами, або ж, краще сказати – суспільно значущими інтересами. Як приклад, можна навести інститут крайньої необхідності в кримінальному праві (ст. 39 Кримінального кодексу України) [9].

Однак зараз, говорячи про «забезпечення прав спільноти», маємо на увазі не так колективні права, як ті, що формуються на рівні будь-якого людського союзу і мають на

меті забезпечення цілісності та стабільності цієї спільноти, коли взагалі виникає така ситуація, що приходиться порівнювати чи зіставляти в одній площині права окремих індивідів і права спільноти як певної цілісності. Тобто, говорячи про «права спільноти», ми не отожднюємо їх ані з «правами, що встановлюються більшістю» (цей напрям критики було чудово показано Ф. А. фон Гаєком [10, с. 108], ані з тими індивідуальними за своєю суттю правами, які можуть бути реалізовані лише спільно з іншими індивідами (наприклад, право на страйк, яке хоча і є колективним правом, але реалізується шляхом конкретних дій кожного окремого індивіда як безпосереднього носія цього конституційного права). Як приклад такого «права спільноти», можна навести право на безпеку. Зауважимо, що його реалізація передбачає необхідність обмеження права окремих індивідів на свою власну безпеку. Скажімо, право спільноти вимагати від її членів захисту спільноти в цілому може спричинити таку ситуацію, коли безпека спільноти забезпечуватиметься за рахунок зниження рівня індивідуальної безпеки окремих індивідів. Зокрема, гарантування зовнішньої безпеки спільноти будується на виділенні специфічної групи індивідів, які підтримують зовнішню безпеку і цілісність державно-організованої спільноти шляхом поставлення у небезпеку власного життя. Те ж саме стосується і правопорядку та його підтримання в державі, які забезпечуються діяльністю та функціонуванням специфічної групи правоохоронних органів. Причому окремі особи, що несуть службу в зазначених органах державної влади, зобов'язуються свідомо йти на ризик для власних прав та інтересів заради захисту прав і свобод інших громадян, підтримання суспільної безпеки. Зокрема, якщо згадати Закон України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р., то в ст. 10 закріплена норма, відповідно до якої працівник міліції на території України незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу в разі звернення до нього громадян або службових осіб з заявою чи повідомленням про події, які загрожують особистій чи громадській безпеці, або у разі безпосереднього виявлення таких зобов'язаний вжити заходів до попередження і припинення правопорушень, рятування людей, подання допомоги особам, які її потребують, встановлення і затримання осіб, які вчинили правопорушення, охорони місця події і повідомити про це в найближчий підрозділ міліції [11].

Водночас подібна розбіжність між правом людини (право на особисту безпеку) та правом спільноти (право вимагати від особи відмовитись від особистої безпеки заради забезпечення безпеки спільноти) може поставати і в інших формах. Коли, наприклад, право спільноти передбачає не повну відмову від індивідуального права, а лише його часткове обмеження. Яскравим прикладом останньої ситуації можуть виступити ті випадки, коли спеціально уповноважені органи можуть обмежувати права окремих індивідів (право на таємницю особистого життя, право на недоторканність житла тощо) в інтересах національної безпеки (тут доречно згадати США, та діючий в ній Патріотичний акт, прийнятий після подій 11 вересня 2001 р., який значно розширює права спеціальних служб щодо доступу до конфіденційних даних) [12].

Таким чином, властивий ліберальному способу розуміння прав людини наголос на їх безумовному пріоритеті та складнощі теоретичного характеру, що виникають у разі необхідності взаємоузгодження прав окремих індивідів і прав спільноти, породили численні спроби уточнення того змісту, який вкладається в тезу пріоритетності прав людини.

На нашу думку, суть питання про співвідношення забезпечення прав окремих індивідів та забезпечення прав спільноти лише частково може бути зведена до схеми «індивід – держава», в якій останній член асоціюватиметься з суб'єктом прав спільноти. Це пояснюється тим, що, починаючи з XVII – першої половини XVIII ст., держава завжди тлумачилась як результат консенсуального узгодження інтересів членів первинної спільноти, завданням якої є захист того чи іншого кола природних і водночас

невід'ємних прав та інтересів людини. До речі, на цей момент звертає увагу Н. Коркунов, який, наголошуючи на тому, що самообмеження держави правом складає невід'ємну умову будь-якої розвиненої держави [13, с. 206], переконливо демонструє, що ця ідея постає як наслідок сполучення двох базових принципів: а) принципу невід'ємності природних прав людини, та б) принципу виконання державою функції забезпечення та захисту прав людини і громадянина.

Тому, вживаючи поняття «забезпечення прав людини» та «забезпечення прав спільноти», йдеться зовсім не про те, що в певних випадках держава може порушувати принцип пріоритету прав людини і діяти на власний розсуд, виходячи з міркувань політичної доцільності, або будь-яких інших мотивів. Тому цілком природно, що, говорячи про співвідношення системи забезпечення прав людини і забезпечення прав спільноти, ми розглядаємо ці питання в межах єдиного науково-теоретичного поля, а не в якості однієї з форм протиставлення між державою та індивідом.

Якби ця проблема насправді могла бути екстрапольована до подібної моделі («держава» – «громадянин»), то тоді ми б не мали серйозних ускладнень в ході її розв'язання, а, спираючись на теорію правової держави, пішли б обґрунтованим та неодноразово апробованим шляхом аргументації зміщення акцентів в системі «людина – держава» на користь першого її елемента, і тлумачення інтересів держави виключно через призму прав і свобод людини. В такому разі, характеризуючи права людини як «природні можливості індивіда, що забезпечують його життя, людську гідність і свободу у всіх сферах суспільного життя» [14, с.13], ми б одразу зробили висновок про незаперечний пріоритет цих прав перед правами спільноти.

Тобто термін «спільнота» вживається не в значенні певного інституту, який височіє над індивідом, над особою, над людиною і може порушувати її природні права, а в значенні сукупності таких саме осіб, що наділені рівними правами, але при цьому можуть мати відмінні інтереси.

Так, саме про неможливість ототожнення понять «забезпечення прав спільноти» та «забезпечення прав держави» свідчить і те, що всі права держави з позицій конституційно-правової теорії розглядаються переважно як обов'язки її громадян.

Будь-яка державна дія, виражена в нормативній формі і підтримувана силою державної влади, має своїм зворотним вектором відповідну реакцію з боку суспільства. Тобто, праву держави збирати податки кореспондує обов'язок громадянина ці податки сплачувати. На відміну від цього, права спільноти не є нормативно закріпленими обов'язками її членів. У випадку вже згаданого нами права на безпеку, можна сказати, що його реалізація далеко не завжди відбувається через інститут «конституційного» або «юридичного» обов'язку. Зокрема, намагання забезпечити більший рівень безпеки спільноти шляхом суттєвого обмеження права на таємницю телефонних переговорів чи кореспонденції не може бути реалізоване завдяки посиленню на обов'язок особи піти на подібне обмеження, оскільки, з точки зору права, подібного обов'язку просто немає.

Таким чином, як бачимо, складність дослідження проблеми взаємодії «забезпечення прав людини» та «забезпечення прав спільноти» зумовлюється насамперед специфікою їх співвідношення. Разом з тим, вказуючи на можливість обмеження прав людини як окремого та автономного індивіда з точки зору прав спільноти, не можна зважати на те, що в даному випадку ми маємо справу не просто з традиційною проблемою обмеження права.

Висновки. Таким чином, аналіз ліберальної інтерпретації механізму забезпечення індивідуальних і колективних прав дає підстави сформулювати ряд узагальнень: 1) серед суб'єктів, що є носіями тих або інших прав, дедалі частіше виділяємо не лише індивіда та державу, а й соціальні спільноти, розмір яких може

варіюватись від місцевого до загальносуспільного; 2) права спільноти виявляються тісно пов'язаними з системою прав людини, оскільки як при дослідженні суб'єктивних прав, так і при характеристиці прав спільноти, маємо справу з людиною, яка в одному випадку розглядається у своїй індивідуальній іпостасі, а в іншому – в суспільній; 3) там де має місце взаємодія прав і свобод людини та громадянина з правами і свободами будь-яких соціальних утворень, завжди права і свободи людини та громадянина матимуть пріоритет над правами і свободами взаємодіючої сторони; 4) колективні права не повинні зводитись до суми індивідуальних права осіб, які входять в ту чи іншу спільноту; 5) правомірність колективних прав повинна проходити перевірку «людським виміром» – правами людини. Колективні права не повинні ігнорувати індивідуальні права людини, суперечити їм чи подавляти їх [15, с. 43].

З огляду на вищезазначене постає потреба в переосмисленні змісту принципу «пріоритету прав людини», оскільки права спільноти виявляються не більш віддаленими від прав людини, ніж індивідуальні права, а отже, вони не можуть бути безумовно віднесені до «другого ешелону» прав людини. Зокрема, в теоретико-методологічному аспекті потребує розширення коло дослідницьких пошуків і спроб аналізувати систему прав людини, як з точки зору автономних індивідів, так і з позицій індивіда як члена спільноти.

Список використаної літератури

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права / О. Ф. Скакун. – К.: Алтера; ЦУЛ, 2011. – 520 с.
2. Романов А. А. Система забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні / А. А. Романов // Форум права. – 2012. – №2. – С. 599–602. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12raagvu.pdf>
3. Донеллі Дж. Права людини у міжнародній політиці / Дж. Донеллі. – Львів: Кальварія, 2004. – 280 с.
4. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави / П. М. Рабінович. – Одеса: Юридична література, 2002. – 176 с.
5. Констан Б. Принципы политики, пригодные для всякого правления / Б. Констан // Классический французский либерализм: Сб. – М.: РОССПЭН, 2000. – С. 23–258.
6. Токвиль А. де. Про демократію в Америці / А. де Токвиль. – К.: Видавничий дім «Всесвіт», 1999. – 590 с.
7. Лефор К. Политические очерки (XIX–XX в.) / К. Лефор. – М.: РОССПЭН, 2000. – 368 с.
8. The Democratic State / Ed. by R. Benjamin, S. L. Elkin. – Lawrence: University Press of Kansas, 1985. – 275 p.
9. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III в ред. від 16.03.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
10. Гаск Ф. А. Конституція свободи / Ф. А. Гаск. – Львів: Літопис, 2002. – 556 с.
11. Закон України «Про міліцію» від 20.12.1990 р. № 565-XII в ред. від 16.03.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/565-12>
12. Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-107publ56/html>
13. Коркунов Н. М. Русское государственное право / Н. М. Коркунов. – СПб.: Тип. М. М. Стасолевича, 1901. – Т. 1. – 573 с.
14. Капицин В. М. Права человека и механизмы их защиты / В. М. Капицин. – М.: ИКФ «ЭКМОС», 2003. – 288 с.
15. Римаренко С. Ю. Індивідуальні та колективні права: компаративний аналіз / Римаренко С. Ю. // Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права. – 2007. – №2 (22). – С. 35–46.

References

1. Skakun, O. F. (2011). *Theory of State and Law*. Kyiv: Altera (in Ukr.)
2. Romanov, A. A. (2012). The system of providing rights and freedoms of man and citizen in Ukraine. *Forum prava (Law Forum)*, 2, 599-602. Retrieved from <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12raagvu.pdf> (in Ukr.)
3. Donnelly, J. (2004). *Human rights in international politics*. Lviv: Calvary (in Ukr.)
4. Rabinovych, P. M. (2002). *Basics of the general theory of law and state*. Odesa: Yurydychna literatura (in Ukr.)

5. Konstan, B. (2000). Principles of politics that are suitable for all governing bodies. *Classicheskiy francuzskiy liberalism (Classic French liberalism)*. Moscow: ROSSPEN, 23–258 (in Russ.)
6. Tokvil, A. D. (1999). *About democracy in America*. Kyiv: Vydavnychiy dim “Vsesvit” (in Ukr.)
7. Lefor, K. (2000). *Political essays (XIX-XX c.)*. Moscow: ROSSPEN (in Russ.)
8. *The Democratic State* (1985). In R. Benjamin (Ed.). Lawrence: University Press of Kansas.
9. *Criminal Code of Ukraine on April* (2001). Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (in Ukr.)
10. Haiek, F. A. (2002). *Constitution of freedom*. – Lviv: Litopys (in Ukr.)
11. *Law of Ukraine “About police”* (1990). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/565-12> (in Ukr.)
12. *Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001*. Retrieved from <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-107publ56/html>
13. Korkunov, N. M. (1901). *Russian state law, I*. St.-Peterburg: Tipografia M. M. Stasulevicha (in Russ.)
14. Kapitsin, V. M. (2003). *Human rights and mechanisms for their protection*. Moscow: IKF «EKMOS» (in Russ.)
15. Rymarenko, S. (2007). Individual and collective rights: comparative analysis. *Universytetski naukovi zapysky Khmelnyckoho universytetu upravlinnia ta prava (University research notes of Khmelnytsky University of Management and Law)*, 2 (22), 35–46 (in Ukr.)

MOYSIENKO Vasyl Mykolayovych,

Candidate of Sciences (History), Professor, First Pro-Rector, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy,

e-mail: moyseenko@ukr.net

INTERPRETATION OF THE MECHANISM OF INDIVIDUAL AND COLLECTIVE RIGHTS IN LIBERAL PHILOSOPHICAL AND LEGAL THOUGHT

Abstract. Introduction. A complex character of current reforms requires new scientific-theoretical studies of a systematic development of the mechanism that ensures human rights adherence. The study of the problems of human rights adherence is topical because it correlates with the state mission to guarantee these rights and with its concrete actions to realize them. **Purpose of the article** is to analyze liberal scientific-theoretical approaches to determination of human rights, their system, and the mechanism of individual and collective human rights adherence. **Results.** The author maintains that classical liberal approach to the very meaning of human rights is based on the idea of individual freedom and individual rights recognition, not restricted by the state. Liberal theoreticians realized that by adhering each individual's interests and being subjected to the principle of human rights priority, the state can violate the rights of the community as a whole. And vice versa, attempting to protect the rights of the community, the state can violate the rights of individual. The author holds that community rights are closely connected with the system of human rights, because both the study of subjective rights and the specification of community rights presuppose a person, considered in the first case as a separate individual and in the second case as a member of a collective. **Originality.** Generalization of liberal scientific-theoretical approaches in the field of human rights allowed the author to maintain that the concept of human rights adherence was understood as a complex of systemic approaches, based on regulatory principles of freedom, justice and fairness, as well as on the state power guarantee of human rights protection. **Conclusion.** The analysis of liberal interpretation of the mechanism of the individual and collective human rights adherence results in the following conclusions: 1) among the subjects of these or those rights, more and more often not only an individual and the state, but also social communities are singled out; 2) community rights turn out to be closely connected with the system of human rights, because both the study of subjective rights and the specification of community rights presuppose a person, considered in the first case as a separate individual and in the second case as a member of a collective. 3) in correlations between rights and freedoms of a person and a citizen and rights and freedoms of any social formation, priority will be with rights and freedoms of a person and a citizen.

Key words: human rights and freedoms, generations of the human rights, mechanism of maintenance of human rights, liberal philosophical and legal thought, power of the state.

Одержано редакцією 09.06.2015
Прийнято до публікації 17.06.2015